

JØRGEN FINK m.fl.: Fra åhavn til kysthavn. Århus havns historie til 1914. Århus Byhistoriske Udvalg 1990. 238 s. Ill. Kr. 225.

Grundige brede fremstillinger af danske provinshavnes historie er sjældne. Den foreliggende bog er imidlertid et eksempel på, hvordan man udmærket kan præsentere en havns ældre historie.

Anledningen til udgivelsen er, at det i 1995 er halvandet hundrede år siden, Århus Havn flyttede fra åen ud på kysten. Flere bind er tilsyneladende tænkt udgivet i de næste par år. Første bind fører den generelle udvikling op til Første Verdenskrig og er udgivet af Århus Havnevesen og Århus Byhistoriske Udvalg. Forfattere er Erhvervsarkivets samlede stab af arkivarer.

Henrik Vedel-Smith beskriver havnens og skibsfartens almindelige historie fra vikingetiden til 1845. Altså den periode, hvor havnen først lå forholdsvis langt oppe i åen, men efter bygningen i 1634 af Mindebroen lå yderst i åmundingen, efterhånden med moler som fangarme langt ud i bugten.

Åhavnen blev dog efterhånden helt utiltrækkelig, og i 1845 begyndte man arbejdet med at bygge en helt ny havn på kysten nord for åens udløb. Med de nødvendige vedligeholdelsesarbejder og fornyelser (blandt andet anlæggelsen af et nyt nordligere havnebassin 1883-1890) klarede byen sig indtil 1913, hvor yderligere den store sydhavn blev taget i brug. Denne spændende periode fra 1845 til 1914 behandler Erik Korr Johansen kompetent og veloplagt i bogens største og bedste afsnit. Han beskriver glimrende både havnens fysiske udvikling og indretning samt mange af de aktiviteter, der udspillede sig i forbindelse med søfart og handel. Afsnittets største kvalitet er imidlertid, at det til forklaring af de århusianske forhold på forbilledlig vis inddrager nationale og til dels internationale konjunkturer. Således var jernbanernes fremvækst af helt afgørende betydning for tidens indenrigssøfart, og tilsvarende spillede tabet af Sønderjylland med havnene i Flensborg og Kiel samt anlæggelsen af udskibningshavnen i Esbjerg en stor rolle for trafikken på Århus Havn.

Tilsammen fylder de to nævnte hovedafsnit godt halvdelen af bogen. Resten optages af afsnit om skipperlauget, toldbehandlingen, lodstjenesten, isbrydning og bugsering samt Århus Børs. Stærkest i denne del står dog Henrik Fodes afsnit om byens flåde og dens skibsfart, der beskrives minutøst blandt andet ved hjælp af havnens skipperjournaler, (en alt for ofte overset kildetype).

Alt i alt er der tale om et eksempel på, hvor udmærket professionelle historikere kan behandle et givet emne ved at kombinere kendte facts fra litteraturen med nufundne oplysninger fra arkivmaterialet.

Erik Gøbel

Dyrekøbte Erfaringer. Overretssagfører Otto Fabricius' Erindringer. Ved L. B. FABRICIUS. Kbhvn., C. A. Reitzels Forlag 1989, 270 s., ill., Kr. 183.

Otto Fabricius (1885-1954) var søn af komponisten Jacob Fabricius, husket i det københavnske musikliv især for sin indsats for etableringen af »Koncertpalæet« i det tidligere Schimmelmansske Palæ. Selv var Otto Fabricius udøvende kammermusiker, en udmærket cellist. Om det fornøjelige musikliv, først i Randers, senere i Odense, handler en stor del af disse erindringer, udgivet og kommenteret

af sønnen L.B. Fabricius. I små anekdotiske glimt møder vi mange af tidens kendte kammermusiknavne. En særlig dimension i forfatterens liv i musikken blev ægteskabet i 1912 med den lovende svenske sangerinde Sigrid Boberg, der i de første år af deres bekendtskab lever en omflakkende koncerttilværelse i udlandet. Første verdenskrig satte stop herfor, og Sigrid Boberg opgav karrieren til fordel for familien.

Forfatterens musikalitet synes også at have ytret sig som sprogtalent, en kendsgerning han ikke lægger skjul på, og som fik stor betydning for hans virke som sagfører.

Erindringerne er nedskrevet med tanke på børnene og bogen er da også meget privat, men gennem de få glimt af advokatvirksomheden i provinsen i årene før første verdenskrig fornemmes en retskaffen personlighed der harmes over embedsmisbrug og kollegers uhæderlige forretningsmetoder. Tyngdepunktet, og det der retfærdiggør en udgivelse – under en titel som skal tages ganske bogstavelig – er arbejdet som juridisk rådgiver og forhandler for de danske mejeriers fællesorganisation, samt den sag han førte mod Metodistkirken og dens leder i Danmark, Anton Bast.

Gennem forstanderen for Dalum Landbrugsskole, Th. Madsen-Mygdal knyttes forbindelsen til mejerierne, og Fabricius' gode internationale reputation blev til god nytte for eksporten, ikke mindst under de vanskelige forhold under krigen. I efterkrigsårene kom organisationen i betydelige vanskeligheder, en storstilet plan om produktion og eksport af tømælk måtte opgives med tab, efter forfatterens opfattelse især på grund af ledelsens forretningsmæssige udygtighed.

Mest dramatisk forekommer dog advokatens mangeårige, rent ud stædige kamp mod Metodistkirken som forsvarer for pastor J. P. Ingerslev. Den strakte sig over fem år og blev på det nærmeste ført for advokatens egen regning og risiko. Foruden ved de danske domstole måtte sagen føres for en kirkelig domstol i Haag og en generalkonference i Kansas City. Den førte til domfældelse af Bast, til oprejsning og erstatning for Ingerslev, og til megen international anerkendelse af Fabricius, men for hans forretning, der i disse år næsten havde ligget stille var det ødelæggende.

Det ville være svært at få det fulde udbytte af disse erindringer, om ikke udgiveren havde forsynet dem med et væld af korrigerende og supplerende noter, der har krævet et ikke ringe forskningsarbejde. Lad så være at noterne nu og da grænser til det overflødige i ordets gamle betydning: over alle bredder.

Su. Cedergreen Bech

JØRGEN H. BARFOD: Folkets oprør. Modstandskamp på Amager. Årsskrift for Frihedsmuseets Venner 1991. Kbh., 1991. 177 s. Ill. 58 kr.

Jørgen H. Barfods bog er skrevet på grundlag af et indsamlingsarbejde foretaget af en gruppe forhenværende modstandsfolk fra Amager. Det indsamlede materiale er især beretninger fra medlemmer af modstandsbevægelsen og der er suppleret med oplysninger fra trykt materiale af forskellig karakter, især er samlingen af biografier over faldne i Danmarks Frihedskamp udnyttet. Brev- og dokumentmateriale foreligger kun i meget beskedent omfang i Københavnsledelsens arkiv